

cada any al rei els moros valencians', de l'àr. *maġram* 'pagament, contribució'. □ 1.ª doc.: 1267-8.

MtzFerrando resumeix així (en el seu *Catàleg dels Docs. Valencians de l'AAA* I, 739) aquest document: «... pagar alfarda, *almagrán*, bisante, pechos o peitas, 5 qüestions, cenas, alquiler de tintoreria, alfóndico, etc.». *AlcM* dóna un ex. de la mateixa forma en la llista de tributs reials de 1315, en un passatge relatiu a Elda. Segurament es deuria poder llegir *almagram* en un o tots dos d'aquests textos, d'acord amb l'àrab. 10 Però com que l'hispano-àrab en part canviava la -m en -n (veg. DCEC, s.v. *marrano*, i el meu treball d'*EntreDL*, vol. III), la llicè -an no és menys possible, i com observa Moll la variant *almagerà* (entenguem *almaguerà*), que figura en un passatge, semblant 15 però diferent, d'una altra ed. de la mateixa llista tributària, ha de ser el mateix mot, i aquesta variant amb la nasal emmudida prova que els nostres també oïen formes amb -n. En àrab *maġram* és derivat amb el sentit de «escotadura, sisa de lo que se venormal de l'arrel *ġaram* 'pagar', de fet documentat de» en *PAlc.*, i en un sentit probt. més semblant al nostre («contribution, péage») ja figura en l'egipcí Maqrízí († 1441, *Història dels Soldans Mamelucs*, Dozy, *Suppl.* II, 210b).

ALMAINA o millor ALMADENA, 'espècie de maça', veg. DCEC I, 140 (ALMADANA).

ALMAISSAR, 'espècie de tovallola que els moros 30 es posaven al cap', de l'àr. **maġzar* forma que tenim dret a postular, per al vulgar hispànic, en lloc de la general aràbiga *mi'zar*. *Almaġzar* com a mot català està documentat en dos inventaris de mj. S. xv (cites d'*AlcM*). Hi ha variants *almasitzar* (1549, per ultra- 35 correcció de la tendència *resina* > *reina*), *almaritzar* (1537) i *almalisar* (1494) — amb rotacisme i dissimilació — en docs. dispersos en *AlcM*. En castellà és més conegut, veg. DCEC I, 141b, i iv, 914.

Almàixera, V. *almàssera* *Almajanec*, a llegir *almarjanec*, V. *manganell*, i DCEC III, 229a10-11 *Almalafa* si la comprovem els fets locals, l'etimologia de 40 *Dubler* citada per *AlcM* pot ser certa, si bé cal rectificar la forma en *mallāha* (Dozy, *Suppl.* II, 611a; cf. un altre *almalafa* d'origen diferent en DCEC I, 142a)

ALMANAC, de l'hispano-àrab *manāḥ* 'calendari, almanac', d'origen incert: probablement és el mateix que l'àr. *manāḥ* 'parada en un viatge', d'on 'signe del 50 Zodíac' i 'calendari'. □ 1.ª doc.: S. XIV.

Es troba ja en el tractat d'*Astrologia* de Gilbert i Corsuno escrit per encàrrec del rei Pere el Cerimoniós (que regnà de 1336 a 1387) i en un doc. de 1390. Hi havia diverses obres esmentades com «libre ap- 55 pellant *almanach*» entre els del rei Martí (c. 1405, Bofarull, *Marina Cat.*, p. 121).

L'it. *almanacco* apareix c. 1345 en un text que fa referència a les Taules Toledanes (S. XI). El fr. *almanach*, des de 1391. El cast. *almanaque*, en tres poesies 60

del *Canc.* de Baena, una de les quals de Villasandino (c. 1350-c. 1428), i les altres dues de dos poetes contemporanis que polemitzen amb aquest. En castellà el mot va conservar durant molt temps caràcter savi, com es veu per la grafia *almanach* de Nebr. i *almanak* d'*Aut.* I el b. ll. *almanac(b)* apareix en l'anglès Bacon el 1267.

Quan a l'àrab *manāḥ* 'almanac' només es troba en el lèxic del català R. Martí, segle XIII, i en el de l'àrab granadí degut a *PAlc.* (1505), on, a més, trobem *manāḥ* en el sentit de 'rellotge de sol'; llevat d'aquestes dues fonts hispàniques, el mot és aliè a l'àrab en la nostra ac., i només es troba en la de 'clima, temperatura de l'aire en un país', en diccionaris moderns de l'àrab de Síria i d'Egipte. D'aquests antecedents filològics podem deduir que l'indret des d'on el mot es difongué per les llengües europees de- 40 gué ser l'Espanya musulmana, centre dels estudis astronòmics i astrològics de la baixa Edat Mitjana.

L'etimologia última del mot, segons les investiga- 20 cions actuals, és obscura.¹ Simonet va cridar l'atenció sobre la paraula *manacus* que figura en alguns manuscrits de Vitruvi (S. I d. C.) com a nom d'un cercle en el rellotge de sol, en el qual l'ombra de la busca indica 25 els mesos o dotze signes del Zodíac; segons Forcellini i d'altres aquesta paraula vindria d'una forma dòrica *μανάχος*, àtic *μήναχος*, derivada de *μήν* 'mes', però tant *μανάχος* com *μήναχος* falten en els diccionaris grecs i són evidentment mots forjats per l'autor 30 d'aquesta etimologia; és més, el *manacus* atribuït a Vitruvi no és forma digna de crèdit, i la crítica moderna només accepta en el text d'aquest escriptor la grafia *menaeus*, més ben fundada en els manuscrits i procedent de la forma grega coneguda *μηνιαῖος* 35 'mensual'.²

Engelmann es va referir a la paraula *ἀλμεινειακά* (però Du Cange escriu *ἀλμειναχικά*), citada per Eu- 40 sebi (segle III) amb referència a Porfiri, el qual, parlant de la creença dels egipcis en l'astrologia, en els horòscops i en els anomenats «senyors de l'ascendent», diu que els noms d'aquests es presenten en els *ἀλμεινειακά*, juntament amb les diverses facultats que tenen per guarir mals, les «sortides i postes» i els presagis del futur. No és impossible de veure en 45 aquests objectes, la natura exacta dels quals desconecem, i que evidentment no eren calendaris, els antecedents dels nostres almanacs, però ni és cosa fàcil explicar la transformació d'aquest mot en *manāḥ*, ni consta la forma exacta de la paraula; potser es tracta 50 també d'una corrupció posterior, perquè segons Dozy han fracassat els esforços dels especialistes per tal de trobar-li una explicació etimològica en copte, que és d'on hauria de procedir una paraula egípcia d'aquesta època.

Quant a l'origen àrab, Dozy el rebutja del tot, per manca d'analogia semàntica entre *manāḥ* 'almanac' i l'arrel *n-w-ḥ* 'ajeure's el camell', 'descansar', amb el seu derivat *manāḥ*,³ que ell mateix documenta en el sentit de 'lloc on hom para en el curs d'un viatge', 'residència', 'campament'. Amb tot el respecte per